

DADES CATALOGRÀFIQUES

Autoria	
Lloc de producció.	València, Espanya
Lloc de procedència.	
Títol / Nom del objecte	Saló de ball
Data	Ca. 1867
Mesures	
Materials/tècnica	
Núm. Inventari	
Ubicació en el museu	Primera planta

DESCRIPCIÓ

El saló de ball està situat en la planta noble o primera planta del palau del marquès de Dosaigües, actual seu del Museu Nacional de Ceràmica. És l'estada més gran d'aquesta planta i la de major representativitat social. Tant la decoració com el paviment i el mobiliari són originals de la reforma duta a terme per Vicente Dasí Lluesma, VII marquès de Dosaigües, entre 1854 i 1867. El sostre està decorat amb el llenç *El consorci de València i don Jaime per la religió*, de Salustiano Asenjo (1866). L'escena està flanquejada per quatre medallons amb Venus i amoretts, obra de Plácido Francés. La decoració, en tons blaus i daurats, es completa amb relleus d'escaiola amb nombrosos elements musicals i sostinguts per amoretts, banyes de l'abundància i animals fantàstics, realitzats per Eleuterio del Álamo en 1865. Trobem també en relleu dos busts, retrats de Vicente Dasí i la seua esposa, Carmen Puigmoltó Mayans. La sala conserva el mobiliari original, compost per sofàs, banquetes i un sofà born central, a més dels canelobres i les aplicacions murals de bronze i calamina, amb figures masculines i femenines aparellades. Els músics se situaven en un quart ubicat damunt del vestíbul i darrere de la gelosia de la paret interior del saló de ball, quedant ocults als assistents.

RELECTURA

Tema Relacionat	Espai i gènere Relacions de gènere
Relectura	<p>Els balls podien ser de màscares o balls de societat, aquests últims tant en espais públics, com a casinos i liceus, com en espais privats, com és el cas del saló de ball del palau de Dosaigües. Els balls de societat privats, dirigits a l'alta societat, a l'elit econòmica i social, eren un dels esdeveniments socials per excel·lència i servien per a mantenir i reforçar la imatge social dels amfitrions i els convidats (Miguel, 2011: 4), per a establir relacions socials i fins i tot millorar els negocis de la família.</p> <p>El comportament de dones i homes en un esdeveniment social tan important com era un ball estava molt pautat per una sèrie de normes. Aquestes normes es recollien als manuals d'urbanitat que van conèixer en el segle XIX un auge extraordinari. Manuel Antonio Carreño en el seu <i>Manual d'urbanitat i bones maneres per a ús de la joventut de tots dos sexes</i> (1885) enumera en la secció "Dels balls" una sèrie de regles que atribueix uns rols molt concrets en funció del sexe. Mariano Rementería y Fica dedica igualment, en el seu manual dirigit als homes (1829), un paràgraf sobre els balls, encara que menys extens.</p> <p>Les dones no podien entrar soles en el saló de ball; havien d'anar acompanyades per un home que els donava el braç. Per això a l'hora de confeccionar la llista de convidats, els amfitrions havien de cuidar que hi haguera més homes que dones. Era sempre l'home el que treia a la dona a ballar agafant-la del braç. De la mateixa manera, una vegada acabat el ball, li acompanyava de nou del braç fins a la seua cadira. El director del ball i els amos de la casa havien d'evitar que cap dona es quedara asseguda sense ballar, si hi havia cavallers que pogueren convidar-la (Carreño, 1885: 272; Rementería y Fica, 1829: 109). No era convenient convidar a ballar a una senyora amb la qual no tenia amistat; perquè això fóra lícit, el cavaller havia de ser presentat prèviament a la dona, bé per un membre de la seua família, bé pels amfitrions del ball. Els homes no podien mostrar una marcada preferència per una sola dona per a no desagradar a la resta; de la mateixa manera, una dona que havia negat el ball a un home no podia acceptar altres balls durant tota la vetllada. No estava bé vist que un home ballara amb la seua esposa o amb una dona amb un fort llaç de parentiu o que ballara diverses vegades o almenys de manera consecutiva amb la mateixa dona (Rementería y Fica, 1829: 108).</p> <p>En moltes ocasions, s'oferia a l'entrada del ball el programa de les peces que s'anaven a tocar durant la vetllada. Les dones podien així anotar en el seu carnet de ball el nom dels homes amb els quals anaven a ballar una peça determinada, seguint l'ordre del programa. Els carnets estaven proveïts d'un xicotet llapis de mina de plom, moltes vegades lligat amb una cadena o xicotet cordó. En ells apuntaven per ordre de demanada els balls que els sol·licitaven els homes. Però a més, els carnets, com a part de l'abillament femení, donaven informació sobre la classe social i sobre l'estat civil de la seua propietària: les solteres usaven carnets de nacre, les casades, d'ivori, i les vídues, d'atzabeja. Els carnets també podien ser de plata, acer o cartó, per als més modestos. Els homes també anotaven en una xicoteta agenda els noms de les dones a les quals havien convidat. Gràcies al codi dels materials que estaven fets els carnets, l'home coneixia l'estat de civil de la seua parella de ball (Miguel, 2011: 17-18).</p> <p>Carreño aborda el tema del decòrum i del pudor en relació amb les dones i, especialment, les joves. Els balls no podien ser contraris a la moral, els bons costums i el decòrum fins a tal punt que parents d'una jove podien demanar al cavaller que deixara de ballar amb ella si consideraven que el ball contravenia a aquests principis (Carreño, 1885: 276).</p> <p>Les normes que regulaven el comportament de les persones en els balls de societat es regien no sols pel factor del sexe, sinó també per altres dos factors: la classe social —la "respectabilitat"</p>

(Carreño, 1885: 275)– i l'edat: "Res hi ha més repugnant ni que done una idea més trista de l'educació d'un jove, que el veure-li en aquests actes sobreposant-se als subjectes que li són superiors" (Carreño, 1885: 275). Els homes, fins i tot gaudint de majors llibertats que les dones, estaven subjectes igualment a regles de comportament que feien d'ells homes educats i "fines".

Els balls de societat constituïen una sort d'aparador social per a la dona, durant els quals participava en la vida pública sense eixir de l'àmbit domèstic. Per a les joves, per a les quals es tractava del primer ball, era una ocasió per a ser presentades en societat amb l'objectiu de casar-les (Miguel, 2011: 5). El matrimoni era, al costat del convent, la destinació natural de les dones en aqueixa època. L'aspecte físic, la bellesa i l'elegància són temes recurrents i als quals s'atribuïa molta importància quan es referien a les dones: Rementería indica que la invitació al ball ha de fer-se almenys vuit dies abans "perquè les senyores disposen els seus adorns" (1829: 107); el periodista que va relatar el ball ofert pels marquesos de Dosaigües en 1867 es refereix a les dones assistents a l'esdeveniment com a "triadíssima societat de dones amb diverses atractius i en elegància, magnífica carta de diferents joies, superb ram de variades flors, bellíssim tapís d'alternats matisos" (L. A., 1867). Aquestes referències al costat de la idea de "obsequi" que constituïa la dona amb la qual es ballava (Carreño, 1885: 274) redueixen a la dona a un objecte al qual cal cuidar i no ofendre, però a la qual deixen pràcticament sense iniciativa. L'home és el subjecte que trau a ballar –"feu-les ballar" (Rementería, 1829: 107)–, que acompanya, que dirigeix. Aquestes normes socials que regien els rols d'homes i dones i les relacions entre tots dos sexes trasllueixen certes idees entorn de la construcció de la identitat de gènere femenina en aqueix context social i històric concret: pudor, decència, bellesa, innocència. El comportament que s'esperava de les dones corresponia a l'ideal burgès de la feminitat en el segle XIX: el "caràcter amable i eminentment inofensiu que ha de distingir sempre al bell sexe" (Carreño, 1885: 273).

BIBLIOGRAFIA

CARREÑO, Manuel Antonio. *Manual de urbanidad y buenas maneras para uso de la juventud de ambos sexos*. París: Librería de Garnier Hermanos, 1885.

L. A. "Folletín. El baile". *El Mercantil Valenciano*, 21 de mayo de 1867.

MIGUEL ARROYO, Carolina. "El carné de baile en el Museo del Romanticismo", 2011 (en línia) <<https://www.mecd.gob.es/dam/jcr:b4110658-346c-49c3-9b84-f56246ec150a/piezames-enero-2011.pdf>> (Data de consulta: 22-10-2018).

REMENTERÍA Y FICA, Mariano. *El hombre fino al gusto del día o manual completo de urbanidad, cortesía y buen tono*. Madrid: Imprenta de Moreno, 1829.